

สังขารชั้นร์ เป็นไฉน

สังขารชั้นร์หมวดละ ๑ คือ สังขารชั้นร์เป็นจิตตสัมปยุต

สังขารชั้นร์หมวดละ ๒ คือ สังขารชั้นร์เป็นเหตุ เป็นนเหตุ

สังขารชั้นร์หมวดละ ๓ คือ สังขารชั้นร์เป็นกุศล เป็นอกุศล เป็น อภัยากฤต

สังขารชั้นร์หมวดละ ๔ คือ สังขารชั้นร์เป็นกามาวจร เป็นรูปาวจร เป็น อรูปาวจร เป็นอปริยาปนนะ

สังขารชั้นร์หมวดละ ๕ คือ สังขารชั้นร์เป็นสุขชินทริยสัมปยุต เป็น ทุกชินทริยสัมปยุต เป็นโสมนัสสินทริยสัมปยุต เป็นโทมนัสสินทริยสัมปยุตเป็นอุเปกชินทริยสัมปยุต

สังขารชั้นร์หมวดละ ๖ คือ จักขุสัมผัสสชาเจตนา โสตสัมผัสสชา*เจตนา ฆานสัมผัสสชาเจตนา ชิวหาสัมผัสสชาเจตนา กายสัมผัสสชาเจตนามโนสัมผัสสชาเจตนา สังขารชั้นร์หมวดละ ๖ ด้วยประการฉะนี้

สังขารชั้นร์หมวดละ ๗ คือ จักขุสัมผัสสชาเจตนา ฯลฯ กาย *สัมผัสสชาเจตนา มโนธาตุสัมผัสสชาเจตนา มโนวิญญาณธาตุสัมผัสสชาเจตนา

สังขารชั้นร์หมวดละ ๗ ด้วยประการฉะนี้

สังขารชั้นร์หมวดละ ๘ คือ จักขุสัมผัสสชาเจตนา ฯลฯ สุขสหคต*กายสัมผัสสชาเจตนา ทุกขสหคต กายสัมผัสสชาเจตนา มโนธาตุสัมผัสสชาเจตนามโนวิญญาณธาตุสัมผัสสชาเจตนา สังขารชั้นร์หมวดละ ๘ ด้วยประการฉะนี้

สังขารชั้นร์หมวดละ ๙ คือ จักขุสัมผัสสชาเจตนา ฯลฯ มโนธาตุ*สัมผัสสชาเจตนา กุสลมโนวิญญาณธาตุสัมผัสสชาเจตนา อกุสลมโนวิญญาณ*ธาตุสัมผัสสชาเจตนา อภัยากตมโนวิญญาณธาตุสัมผัสสชาเจตนา

สังขารชั้นร์

หมวดละ ๙ ด้วยประการฉะนี้

สังขารชั้นร์หมวดละ ๑๐ คือ จักขุสัมผัสสชาเจตนา ฯลฯ สุขสหคต*กายสัมผัสสชาเจตนา ทุกขสหคตกายสัมผัสสชาเจตนา มโนธาตุสัมผัสสชาเจตนา กุสลมโนวิญญาณธาตุสัมผัสสชาเจตนา อกุสลมโน

วิญญาณธาตุสัมผัสสชาเจตนา อภัยากตมโนวิญญาณธาตุสัมผัสสชาเจตนา สังขารชั้นร์หมวดละ ๑๐ ด้วยประการ ฉะนี้

สังขารชั้นร์หมวดละ ๑ คือ สังขารชั้นร์เป็นจิตตสัมปยุต.

สังขารชั้นร์หมวดละ ๒ คือ สังขารชั้นร์เป็นเหตุ เป็นนเหตุ.

สังขารชั้นร์หมวดละ ๓ คือ สังขารชั้นร์เป็นสุขเวทนาสัมปยุต เป็นทุกขเวทนาสัมปยุต เป็น อทุกขมสุขเวทนาสัมปยุต สังขารชั้นร์เป็นวิบาก เป็นวิปากธัมมธรรม เป็น เนววิปากนวิปากธัมมธรรม สังขารชั้นร์เป็นอุปาทินนุ ปาทานียะ เป็นอนุปาทินนุ *ปาทานียะ เป็นอนุปาทินนุ ปาทานียะ สังขารชั้นร์เป็นสังกิลิฐฐสังกิลิสสิกะ เป็น เป็นอสังกิลิฐฐสังกิลิสสิกะ เป็นอสังกิลิฐฐสังกิลิสสิกะ สังขารชั้นร์เป็นสวิตกก *สวิจระ เป็นอวิตกกสวิจระ มัตตะ เป็นอวิตกกสวิจระ สังขารชั้นร์เป็นปิติสหคตตะ เป็นสุขสหคตตะ เป็นอุเปกขาสหคตตะ สังขารชั้นร์เป็นทัสสนป ฬาทัพพะ เป็น ภวานาฬาทัพพะ เป็นเนวทัสสนภวานาฬาทัพพะ สังขารชั้นร์เป็นทัสสน *ฬาทัพพะเหตุกะ เป็นภวานาฬาทัพพะเหตุกะ เป็นเนวทัสสนภวานาฬาทัพพะ *เหตุกะ สังขารชั้นร์เป็นอัจจคามิ เป็นอปัจจ คามิ เป็นเนวอัจจคามินาปัจจคามิ สังขารชั้นร์เป็นเสกขะ เป็นอเสกขะ เป็นเนวเสกขนาเสกขะ สังขารชั้นร์เป็น ปริตตะ เป็นมัทคคตะ เป็นอปปมาณะ สังขารชั้นร์เป็นปริตตารัมมณะ เป็น มัทคคตารัมมณะ เป็นอปป มาณารัมมณะ สังขารชั้นร์ เป็นหีนะเป็นมัชฌิมะ เป็น ปณิตะ สังขารชั้นร์เป็นมิจฉัตตนิยตะ เป็นสัมมัตตนิยตะ เป็นอนิยตะ สังขาร *ชั้นร์เป็นมคคารัมมณะ เป็นมคคเหตุกะ เป็นมคคคาริปติ สังขารชั้นร์เป็นอุปป็นนะ เป็น อนุป็นนะ เป็นอุปปาที สังขารชั้นร์เป็นอดีต เป็นอนาคต เป็นปัจจุบัน สังขาร *ชั้นร์เป็นอดีตารัมมณะ เป็น

อนาคตารัมมณะ เป็นปัจจุปปันนารัมมณะ สังขารชั้นร์ เป็นอชฌัตตะ เป็นพหิทธา เป็นอชฌัตตพหิทธา สังขาร
ชั้นร์เป็นอชฌัตตารัมมณะ เป็นพหิทธารัมมณะ เป็นอชฌัตตพหิทธารัมมณะ ฯลฯ
สังขารชั้นร์หมวดละ ๑๐ ด้วยประการฉะนี้

[๖๖] **สังขารชั้นร์หมวดละ ๑** คือ สังขารชั้นร์เป็นจิตตสัมปยุต. สังขาร-
*หมวดละ ๒ คือ สังขารชั้นร์เป็นสเหตุกะ เป็นอเหตุกะ สังขารชั้นร์เป็นเหตุ
สัมปยุต เป็นเหตุวิปยุต สังขารชั้นร์เป็นเหตุสเหตุกะ เป็นสเหตุกนเหตุ
สังขารชั้นร์เป็นเหตุเหตุสัมปยุต เป็นเหตุสัมปยุตตนเหตุ สังขารชั้นร์เป็นนเหตุ-
*สเหตุกะ เป็นนเหตุอเหตุกะ สังขารชั้นร์เป็นโลกิยะ เป็นโลกุตตระ สังขารชั้นร์
เป็นเคนจวิญญูญะ เป็นเคนจวิญญูญะ สังขารชั้นร์เป็นอาสวะ เป็นโนอาสวะ
สังขารชั้นร์เป็นสาสวะ เป็นอนาสวะ สังขารชั้นร์เป็นอาสวสัมปยุต เป็นอาสว-
*วิปยุต สังขารชั้นร์เป็นอาสวสาสวะ เป็นสาสวโนอาสวะ สังขารชั้นร์เป็น
อาสวอาสวสัมปยุต เป็นอาสวสัมปยุตโนอาสวะ สังขารชั้นร์เป็นอาสววิปยุตต-
*สาสวะ เป็นอาสววิปยุตตอนาสวะ สังขารชั้นร์เป็นสัณญูญะ เป็นโนสัณญูญะ
สังขารชั้นร์เป็นสัณญูญนิยะ เป็นอสัณญูญนิยะ สังขารชั้นร์เป็นสัณญูญ-
*สัมปยุต เป็นสัณญูญวิปยุต สังขารชั้นร์เป็นสัณญูญสัณญูญนิยะ เป็น
สัณญูญนิโยสัณญูญะ สังขารชั้นร์เป็นสัณญูญสัณญูญสัมปยุต เป็น
สัณญูญสัมปยุตโนสัณญูญะ สังขารชั้นร์เป็นสัณญูญวิปยุตตสัณญูญนิยะ
เป็นสัณญูญวิปยุตตอสัณญูญนิยะ สังขารชั้นร์เป็นคันถะ เป็นโนคันถะ
สังขารชั้นร์เป็นคันถนิยะ เป็นอคันถนิยะ สังขารชั้นร์เป็นคันถสัมปยุต เป็น
คันถวิปยุต สังขารชั้นร์เป็นคันถคันถนิยะ เป็นคันถนิโยคันถะ สังขารชั้นร์
เป็นคันถคันถสัมปยุต เป็นคันถสัมปยุตโนคันถะ สังขารชั้นร์เป็นคันถวิปยุตต-
*คันถนิยะ เป็นคันถวิปยุตตอคันถนิยะ สังขารชั้นร์เป็นโอฆะ เป็นโนโอฆะ
สังขารชั้นร์เป็นโอฆนิยะ เป็นอโอฆนิยะ สังขารชั้นร์เป็นโอฆสัมปยุต เป็น
โอฆวิปยุต สังขารชั้นร์เป็นโอฆโอฆนิยะ เป็นโอฆนิโยโอฆะ สังขารชั้นร์
เป็นโอฆโอฆสัมปยุต เป็นโอฆสัมปยุตโนโอฆะ สังขารชั้นร์เป็นโอฆวิปยุตต-
*โอฆนิยะ เป็นโอฆวิปยุตตอโอฆนิยะ สังขารชั้นร์เป็นโยคะ เป็นโนโยคะ
สังขารชั้นร์เป็นโยคนิยะ เป็นอโยคนิยะ สังขารชั้นร์เป็นโยคสัมปยุต เป็น
โยควิปยุต สังขารชั้นร์เป็นโยคโยคนิยะ เป็นโยคนิโยโยคะ สังขารชั้นร์เป็น
โยคโยคสัมปยุต เป็นโยคสัมปยุตโนโยคะ สังขารชั้นร์เป็นโยควิปยุตตโยคนิยะ
เป็นโยควิปยุตตอโยคนิยะ สังขารชั้นร์เป็นนัวรรณะ เป็นโนนัวรรณะ สังขารชั้นร์
เป็นนัวรรณนิยะ เป็นอนัวรรณนิยะ สังขารชั้นร์เป็นนัวรรณสัมปยุต เป็นนัวรรณวิปยุต
สังขารชั้นร์เป็นนัวรรณนัวรรณนิยะ เป็นนัวรรณนิโยนัวรรณะ สังขารชั้นร์เป็นนัวรรณ-
*นัวรรณสัมปยุต เป็นนัวรรณสัมปยุตโนนัวรรณะ สังขารชั้นร์เป็นนัวรรณวิปยุตต-
*นัวรรณนิยะ เป็นนัวรรณวิปยุตตอโนนัวรรณนิยะ สังขารชั้นร์เป็นปรามาสะ เป็นโน-
*ปรามาสะ สังขารชั้นร์เป็นปรามัญญะ เป็นอปรามัญญะ สังขารชั้นร์เป็นปรามาส-
*สัมปยุต เป็นปรามาสวิปยุต สังขารชั้นร์เป็นปรามาสปรามัญญะ เป็นปรามัญญ-
*ปรามาสะ สังขารชั้นร์เป็นปรามาสวิปยุตตปรามัญญะ เป็นปรามาสวิปยุตตอปรา-
*มัญญะสังขารชั้นร์เป็นอุปาทินนะ เป็นอนุปาทินนะ สังขารชั้นร์เป็นอุปาทานะ เป็น

โนอุปาทานะ สังขารชั้นเป็นอุปาทานียะ เป็นอนุอุปาทานียะ สังขารชั้นเป็น
อุปาทานสัมปยุต เป็นอุปาทานวิปยุต สังขารชั้นเป็นอุปาทานอุปาทานียะ เป็น
อุปาทานโนอุปาทานะ สังขารชั้นเป็นอุปาทานอุปาทานสัมปยุต เป็นอุปาทาน
สัมปยุตตโนอุปาทานะ สังขารชั้นเป็นอุปาทานวิปยุตตอุปาทานียะ เป็น
อุปาทานวิปยุตตอนุอุปาทานียะ สังขารชั้นเป็นกิเลสะ เป็นโนกิเลสะ สังขาร-
*ชั้นเป็นสังกิเลสิกะ เป็นอสังกิเลสิกะ สังขารชั้นเป็นสังกิสิฏฐะ เป็นอสังกิสิฏฐะ
สังขารชั้นเป็นกิเลสสัมปยุต เป็นกิเลสวิปยุต สังขารชั้นเป็นกิเลสสังกิเลสิกะ
เป็นสังกิเลสิกะโนกิเลสะ สังขารชั้นเป็นกิเลสสังกิสิฏฐะ เป็นสังกิสิฏฐะโนกิเลสะ
สังขารชั้นเป็นกิเลสกิเลสสัมปยุต เป็นกิเลสสัมปยุตตโนกิเลสะ สังขารชั้น
เป็นกิเลสวิปยุตตสังกิเลสิกะ เป็นกิเลสวิปยุตตอสังกิเลสิกะ สังขารชั้นเป็น
ทัสสนปหัตตัพพะ เป็นนทัสสนปหัตตัพพะ สังขารชั้นเป็นภาวนาปหัตตัพพะ
เป็นนภาวนาปหัตตัพพะ สังขารชั้นเป็นทัสสนปหัตตัพพะเหตุกะ เป็นนทัสสน-
*ปหัตตัพพะเหตุกะ สังขารชั้นเป็นภาวนาปหัตตัพพะเหตุกะ เป็นนภาวนาปหัตตัพพะ-
*เหตุกะ สังขารชั้นเป็นสวิตักกะ เป็นอวิตักกะ สังขารชั้นเป็นสวิจาระ เป็น
อวิจาระ สังขารชั้นเป็นสัปปิติกะ เป็นอัปปิติกะ สังขารชั้นเป็นปิติสหคตะ
เป็นนปิติสหคตะ สังขารชั้นเป็นสุขสหคตะ เป็นนสุขสหคตะ สังขารชั้น
เป็นอุเปกขาสหคตะ เป็นนอุเปกขาสหคตะ สังขารชั้นเป็นกามาวจร เป็น
นกามาวจร สังขารชั้นเป็นรูปาวจร เป็นนรูปาวจร สังขารชั้นเป็นอรูปาวจร
เป็นนอรูปาวจร สังขารชั้นเป็นปริยาปันนะ เป็นอปริยาปันนะ สังขารชั้นเป็น
นียยานิกะ เป็นอนียยานิกะ สังขารชั้นเป็นนียตะ เป็นอนียตะ สังขารชั้นเป็น
สอตุตตระ เป็นอนตุตตระ สังขารชั้นเป็นสรณะ เป็นอรณะ. สังขารชั้นหมวดละ
๓ คือ สังขารชั้นเป็นกุศล เป็นอกุศล เป็นอัพยาगत ฯลฯ สังขารชั้น
หมวดละ ๑๐ ด้วยประการฉะนี้

[๖๗] สังขารชั้นหมวดละ ๑ คือ สังขารชั้นเป็นจิตตสัมปยุต. สังขาร-
*ชั้นหมวดละ ๒ คือ สังขารชั้นเป็นสรณะ เป็นอรณะ. สังขารชั้นหมวดละ
๓ คือ สังขารชั้นเป็นสุขเวทนาสัมปยุต เป็นทุกขเวทนาสัมปยุต เป็นอทุกขม-
*สุขเวทนาสัมปยุต ฯลฯ สังขารชั้นเป็นอัมมิตตารัมมณะ เป็นพหิตถารัมมณะ
เป็นอัมมิตตพหิตถารัมมณะ ฯลฯ สังขารชั้นหมวดละ ๑๐ ด้วยประการฉะนี้
ทุกมูลกวาร จบ

[ติกมูลกวาร]

[๖๘] สังขารชั้นหมวดละ ๑ คือ สังขารชั้นเป็นจิตตสัมปยุต. สังขาร-
*ชั้นหมวดละ ๒ คือ สังขารชั้นเป็นเหตุ เป็นนเหตุ. สังขารชั้นหมวดละ ๓
คือ สังขารชั้นเป็นกุศล เป็นอกุศล เป็นอัพยาगत ฯลฯ สังขารชั้นหมวดละ
๑๐ ด้วยประการฉะนี้

สังขารชั้นหมวดละ ๑ คือ สังขารชั้นเป็นจิตตสัมปยุต. สังขารชั้น
หมวดละ ๒ คือ สังขารชั้นเป็นสรณะ เป็นอรณะ. สังขารชั้นหมวดละ ๓
คือ สังขารชั้นเป็นกุศล เป็นอกุศล เป็นอัพยาगत ฯลฯ สังขารชั้นหมวดละ
๑๐ ด้วยประการฉะนี้

หมวดละ ๓ คือ สังขารชั้นนี้เป็นมัคคารัมมณะ เป็นมัคคเหตุกะ เป็นมัคคาธิปติ ฯลฯ สังขารชั้นนี้หมวดละ ๑๐ ด้วยประการฉะนี้

สังขารชั้นนี้หมวดละ ๑ คือ สังขารชั้นนี้เป็นจิตตสัมปยุต. สังขารชั้นนี้หมวดละ ๒ คือ สังขารชั้นนี้เป็นสัญญาชนสัมปยุต เป็นสัญญาชนวิปยุต.

สังขารชั้นนี้หมวดละ ๓ คือ สังขารชั้นนี้เป็นอุปปีนนะ เป็นอนุปปีนนะ เป็นอุปปาที ฯลฯ สังขารชั้นนี้หมวดละ ๑๐ ด้วยประการฉะนี้

สังขารชั้นนี้หมวดละ ๑ คือ สังขารชั้นนี้เป็นจิตตสัมปยุต. สังขารชั้นนี้หมวดละ ๒ คือ สังขารชั้นนี้เป็นสัญญาชนสัญญาชนนิยะ เป็นสัญญาชนนิโย-

*สัญญาชนะ สังขารชั้นนี้หมวดละ ๓ คือ สังขารชั้นนี้เป็นอดีต เป็นอนาคต เป็นปัจจุบัน ฯลฯ สังขารชั้นนี้หมวดละ ๑๐ ด้วยประการฉะนี้

สังขารชั้นนี้หมวดละ ๑ คือ สังขารชั้นนี้เป็นจิตตสัมปยุต. สังขารชั้นนี้หมวดละ ๒ คือ สังขารชั้นนี้เป็นสัญญาชนสัญญาชนสัมปยุต เป็นสัญญาชน-

*สัมปยุตโนสัญญาชนะ. สังขารชั้นนี้หมวดละ ๓ คือ สังขารชั้นนี้เป็นอดีตา-
*รัมมณะ เป็นอนาคตารัมมณะ เป็นปัจจุปปันนารัมมณะ ฯลฯ สังขารชั้นนี้หมวด
ละ ๑๐ ด้วยประการฉะนี้

สังขารชั้นนี้หมวดละ ๑ คือ สังขารชั้นนี้เป็นจิตตสัมปยุต. สังขารชั้นนี้หมวดละ ๒ คือ สังขารชั้นนี้เป็นสัญญาชนวิปยุตสัญญาชนนิยะ เป็น

สัญญาชนวิปยุตต่อสัญญาชนนิยะ. สังขารชั้นนี้หมวดละ ๓ คือ สังขารชั้นนี้เป็นอชฌัตตะ เป็นพหิทธา เป็นอชฌัตตพหิทธา ฯลฯ สังขารชั้นนี้หมวดละ ๑๐ ด้วยประการฉะนี้

สังขารชั้นนี้หมวดละ ๑ คือ สังขารชั้นนี้เป็นจิตตสัมปยุต. สังขารชั้นนี้หมวดละ ๒ คือ สังขารชั้นนี้เป็นคันถะ เป็นโนคันถะ. สังขารชั้นนี้หมวดละ ๓

คือ สังขารชั้นนี้เป็นอชฌัตตารัมมณะ เป็นพหิทธารัมมณะ เป็นอชฌัตตพหิทธา-
*รัมมณะ ฯลฯ สังขารชั้นนี้หมวดละ ๑๐ ด้วยประการฉะนี้

อุกโกโตวฑฒกวาร จบ

[พหุวิธวาร]

[๗๐] สังขารชั้นนี้หมวดละ ๗ คือ สังขารชั้นนี้เป็นกุศล เป็นอกุศล เป็นอภัยกฤต เป็นกามาวจร เป็นรูปาวจร เป็นอรูปาวจร เป็นอปริยาปันนะ สังขารชั้นนี้หมวดละ ๗ ด้วยประการฉะนี้

สังขารชั้นนี้หมวดละ ๗ อีกอย่างหนึ่ง คือ สังขารชั้นนี้เป็นสุขเวทนา-
*สัมปยุต เป็นทุกขเวทนาสัมปยุต เป็นอทุกขมสุขเวทนาสัมปยุต ฯลฯ สังขาร-
*ชั้นนี้เป็นอชฌัตตารัมมณะ เป็นพหิทธารัมมณะ เป็นอชฌัตตพหิทธารัมมณะ เป็น
กามาวจร เป็นรูปาวจร เป็นอรูปาวจร เป็นอปริยาปันนะ สังขารชั้นนี้หมวดละ ๗
ด้วยประการฉะนี้

[๗๑] สังขารชั้นนี้หมวดละ ๒๔ คือ สังขารชั้นนี้เพราะจักขุสัมผัสเป็น
ปัจจย เป็นกุศล เป็นอกุศล เป็นอภัยกฤต สังขารชั้นนี้เพราะโสตสัมผัสเป็น
ปัจจย ฯลฯ สังขารชั้นนี้เพราะฆานสัมผัสเป็นปัจจย ฯลฯ สังขารชั้นนี้เพราะ
ชีวหาสัมผัสเป็นปัจจย ฯลฯ สังขารชั้นนี้เพราะกายสัมผัสเป็นปัจจย ฯลฯ

โดยสรุป

สังขาร แปลว่า การปรุงแต่ง สิ่งที่ถูกปรุงแต่ง

สังขารในไตรลักษณ์

ในไตรลักษณ์ สังขาร คือ ธรรมที่ถูกปรุงแต่ง ได้แก่ จิต เจตสิก และรูป ทั้งหมด

สังขารในชั้น ๕

ในชั้น ๕ สังขารชั้น ๕ คือ สภาพที่ปรุงแต่งจิต เป็นคุณสมบัติต่าง ๆ ของจิต ได้แก่ เจตสิก ๙ ดวง เว้นเวทนา และสัญญา

สังขารในปฏิจจสมุปบาท

ในปฏิจจสมุปบาท สังขาร ๓ คือ

กายสังขาร เจตนาทางกาย

วจีสังขาร เจตนาทางวาจา

มโนสังขาร เจตนาทางใจ

หรือ อภิสังขาร ๓ ได้แก่

ปุญญาภิสังขาร สภาพที่ปรุงแต่งกรรมฝ่ายดี

อปุญญาภิสังขาร สภาพที่ปรุงแต่งกรรมฝ่ายชั่ว

อานัญญาภิสังขาร สภาพที่ปรุงแต่งภพอันมั่นคง ไม่หวั่นไหว

สังขารชั้น ๖” หมายถึงอาการของจิตทั้งหมด ที่ไม่รวม เวทนาชั้น ๖ คือ ความรู้สึกเป็นสุข ความรู้สึกเป็นทุกข์ ความรู้สึกไม่สุขไม่ทุกข์

สัญญา คือ ความจำ และวิญญาณชั้น ๖ คือ ผู้รู้ทางประตูตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ

ส่วน “สังขาร” หมายถึง ทุกอย่างจากที่ไม่มีมาแต่เดิม แล้วมีขึ้นมาด้วยเหตุปัจจัยปรุงแต่ง รวมทั้งสสารและพลังงานทั้งหมด จะมีสภาพไม่เที่ยง ทนอยู่สภาพเดิมไม่ได้ ต้องเสื่อมไป ดับไป จึงไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่เรา ตัวเรา หรือ ของเรา นับตั้งแต่ใหญ่ที่สุด เป็นต้นว่าดวงอาทิตย์ ดวงดาว โลก จนถึงอนุภาค อะตอม ปริมาณทั้ง

ภายนอกร่างกายจิตใจ และภายในร่างกายจิตใจ คือ ชั้นห้า ได้แก่ รูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ ยกเว้นสิ่งที่ไม่มีการเกิดดับเพียงอย่างเดียวเท่านั้นคือ ธาตุรู้ ที่สิ้นอวิชชา ซึ่งรวมเป็นหนึ่งเดียวกับความว่างของธรรมชาติหรือจักรวาล